

รูปแบบการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าในประเทศไทย

Specification feature of Ancient City Boundary in Thailand

อัมเรศ เทพมา¹ และเทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร²

Amares Thepma and Terdsak Techakritkachorn

บทคัดย่อ

การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าของประเทศไทยเกิดขึ้นด้วยความตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเชิงพื้นที่ของประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดนโยบายด้านการการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าที่เป็นจุดเริ่มต้นของการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสำหรับการวางแผนการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ในภาคส่วนราชการต่างๆ อย่างเป็นระบบ ดังนั้นวิธีการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าจึงเป็นส่วนที่สำคัญของการพัฒนาในขั้นเริ่มต้นที่ควรมีการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง การศึกษาในครั้งนี้จึงได้มุ่งเน้นเพื่อแสดงถึงวิธีการกำหนดขอบเขตทางกายภาพของพื้นที่เมืองเก่าทั้งในด้านองค์ประกอบทางกายภาพที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตและการเปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบที่ใช้เป็นรูปแบบในการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าในบริเวณพื้นที่หลักหรือพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่ต่อเนื่องของกลุ่มพื้นที่เมืองเก่ากลุ่มที่ 1 จำนวน 10 เมืองเก่า โดยใช้ตารางเปรียบเทียบการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ผลการศึกษาพบว่าการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าในพื้นที่หลักหรือพื้นที่สงวนเป็นไปอย่างมีรูปแบบระเบียบและวิธีการที่ใช้ในการกำหนดพื้นที่อย่างชัดเจนโดยมีสาระสำคัญในด้านความแตกต่างเฉพาะในด้านขนาดของเมือง ในขณะที่พื้นที่ต่อเนื่องมีหลากหลายแบบและมีความแตกต่างในด้านวิธีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่ได้มีแบบแผนที่นำมาใช้เป็นวิธีการกำหนดตั้งแต่แรก แต่เกิดจากการกำหนดขอบเขตพื้นที่ตามสภาพทางกายภาพของเมืองเก่าในพื้นที่จริง

คำสำคัญ: ขอบเขตเมืองเก่า, ขอบเขตทางกายภาพ, องค์ประกอบกายภาพ

1 นักศึกษาปริญญาเอก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

The boundary determination of ancient city areas in Thailand has been made by the awareness of the importance of cultural heritage and urban area development in a country. This contributes to a policy-making in conserving and developing the ancient cities that initiates the ancient city area boundary determination to be applied in planning to systematically conserve and develop many governmental areas. Thus, the determination method of the ancient city plays an important role in an initial development step that should have been deeply researched in order to gain more insight knowledge. The purpose of the study aims at demonstrating the physical boundary defining methods of the ancient city areas in terms of physical components used for determining the boundaries and characteristic comparison of elements used as a model for determining the ancient city area boundaries. The research areas include the main areas or the preserved areas, and the conserved areas or the related areas of the ancient city areas in group 1 including ten ancient cities as a whole. In doing this, the comparison table for the ancient city area boundary was applied. The research study found that the boundary of the ancient city areas in the main areas or the reserved areas has done with patterns, regularities, and clear methods used to determine the areas - with the only essence of the difference in the size of the town, whereas the related areas of ancient cities in group 1 were scoped in many patterns, regularities, and a variety of methods which indicated that there were no patterns used in determining the methods in the first place while the old town areas were physically scoped from the real areas.

Keywords: ancient city boundaries, physical boundaries, physical components

1. บทนำ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ดังเห็นได้จากการออกพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2504 และ พ.ศ. 2535 ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักคือการสงวนรักษาโบราณสถานซึ่งเป็นฐานทรัพยากรทางมรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ อันหมายถึงสิ่งหามิทรัพย์ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยสิ่งหามิทรัพย์จำเป็นต้องมี คุณสมบัติ 3 ข้อ คือ ด้านอายุ ด้านลักษณะแห่งการก่อสร้าง และประโยชน์ในทางศิลปะ โบราณคดี (Pimonsatian et al., 2010)

พัฒนาการด้านการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยมีการเริ่มกำหนดนโยบายการพัฒนาเป็นพิเศษในเฉพาะพื้นที่เมืองเก่า ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 โดยได้ “มีการพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของเมืองประวัติศาสตร์ตามเกณฑ์ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อประกาศพื้นที่เมืองเก่าโดยเหตุผลสำคัญของความเป็นเมืองทางประวัติศาสตร์ ที่มีการอยู่อาศัยมากกว่าความเป็น เมืองโบราณ” (Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning, 2011a) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มที่มีลักษณะความแตกต่างในความเป็นเมืองเก่าแตกต่างกันออกไป ซึ่งในเมืองเก่ากลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย 10 เมืองเก่า คือ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าน่าน เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าพิษณุโลก เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่า พิจิตร เมืองเก่านครศรีธรรมราช และเมืองเก่าสงขลา (Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning, 2011b) โดยเมืองเก่าเหล่านี้ภายหลังจากการเห็นชอบกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนา ตลอดจนเห็นชอบขอบเขตของพื้นที่เมืองเก่า ส่วนราชการของจังหวัดในฐานะผู้รับผิดชอบพื้นที่เมืองเก่าจึงจะได้มีการนำนโยบายไปจัดทำเป็นแผนแม่บทผังแม่บท กลไก และกระบวนการบริหารจัดการพื้นที่เมืองเก่า ซึ่งการกำหนดขอบเขตของพื้นที่เมืองเก่าได้มีการพิจารณาองค์ประกอบจากปัจจัยในหลายด้านที่ส่งผลให้เกิดการกำหนดขอบเขตทางกายภาพที่แตกต่างกันออกไป

ขอบเขตทางกายภาพเมื่อถูกกำหนดขึ้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากการผูกพันในเชิงนโยบายต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งได้กำหนดการเป็นพื้นที่เพื่ออนุรักษ์ในลำดับถัดไป ดังนั้นเพื่อแสดงให้เห็นวิธีการที่สำคัญในขั้นตอนการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อทำการแจกแจงและเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพที่ใช้ในการกำหนดเป็นขอบเขตของพื้นที่เมืองเก่า ตลอดจนวิเคราะห์เพื่อประมวลผลให้เห็นถึงรูปแบบที่สำคัญที่เกิดขึ้นจากการกำหนดขอบเขตด้วยองค์ประกอบทางกายภาพของกลุ่มเมืองเก่ากลุ่มที่ 1 อันจะนำไปสู่แนวทางในการสร้างระบบและรูปแบบที่เหมาะสมต่อการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าของประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาแจกแจงลักษณะขององค์ประกอบทางกายภาพที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า
- 2.2 เพื่อประมวลผลเปรียบเทียบลักษณะขององค์ประกอบกายภาพที่ใช้เป็นรูปแบบของการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตการศึกษา

ดำเนินการศึกษาแผนที่แสดงพื้นที่เมืองเก่าของประเทศไทย ในกลุ่มเมืองเก่าประเภทที่ 1 ตามระเบียบของสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า และการดำเนินงานตามประกาศของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาองค์ประกอบทางกายภาพที่ใช้กำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าในพื้นที่หลัก (พื้นที่สงวน) และพื้นที่อนุรักษ์ (พื้นที่ต่อเนื่อง) เพื่อนำมาจากร่างลักษณะองค์ประกอบทางกายภาพและประมวลผลแสดงรูปแบบที่เกิดขึ้น

3.3 ขอบเขตด้านตัวอย่างการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างการศึกษาแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้การศึกษาพื้นที่เมืองเก่าตามประกาศขึ้นทะเบียนเมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ได้มีการคัดแยกประเภทเมืองเก่าไว้ 3 กลุ่ม โดยคัดเลือกเอากลุ่มตัวอย่างเมืองเก่าในกลุ่มที่ 1 จำนวน 10 เมือง ประกอบด้วย เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าน่าน เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าพิษณุโลก เมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าพิจิตร เมืองเก่านครศรีธรรมราช และเมืองเก่าสงขลา

3.4 เครื่องมือและอุปกรณ์ในการศึกษาวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลซึ่งประกอบด้วยแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันแต่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกัน ดังนี้

- 1) ข้อมูลจากเอกสารโครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2) ข้อมูลจากแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า
- 3) ข้อมูลจากแผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่ามาตราส่วน 1:1000 ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

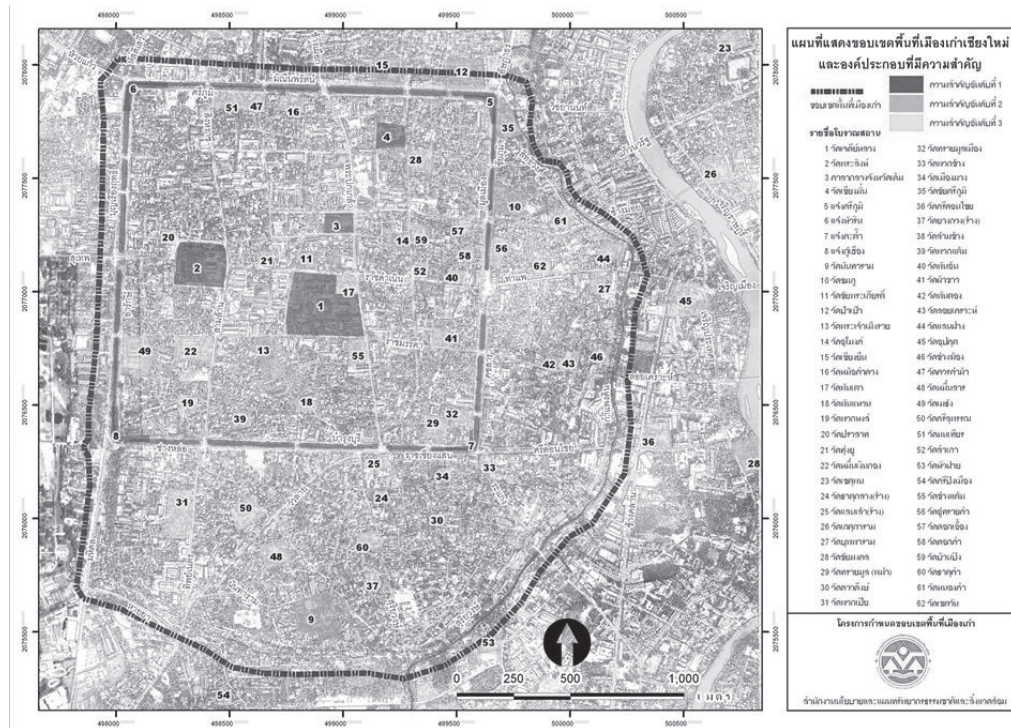
3.5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

3.5.1 การคัดเลือกพื้นที่และการกำหนดกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ใช้พื้นที่เมืองเก่าจำนวน 10 เมือง โดยมีรายละเอียดเบื้องต้น ดังนี้

1) เขตเมืองเก่าเชียงใหม่

“เชียงใหม่” เป็นเมืองเก่าในฐานะเมืองที่สะท้อนถึงอารยธรรมล้านนา (Ministry of Natural Resource and Environment, 2009) ที่ประกอบด้วยชุมชนโบราณในอดีตหลายแห่ง ซึ่งบางแห่งยังคงหลงเหลือสภาพพื้นที่เมืองโบราณที่เป็นแหล่งโบราณคดีและสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญ อาทิเช่น เวียงกุมกามและอีกหลายแห่งที่ได้ล่มสลายไปตามกาลเวลาแต่ยังสามารถสืบค้นทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีได้ ดังเช่น เวียงเจ็ดลิน เวียงสวนดอก เป็นต้น

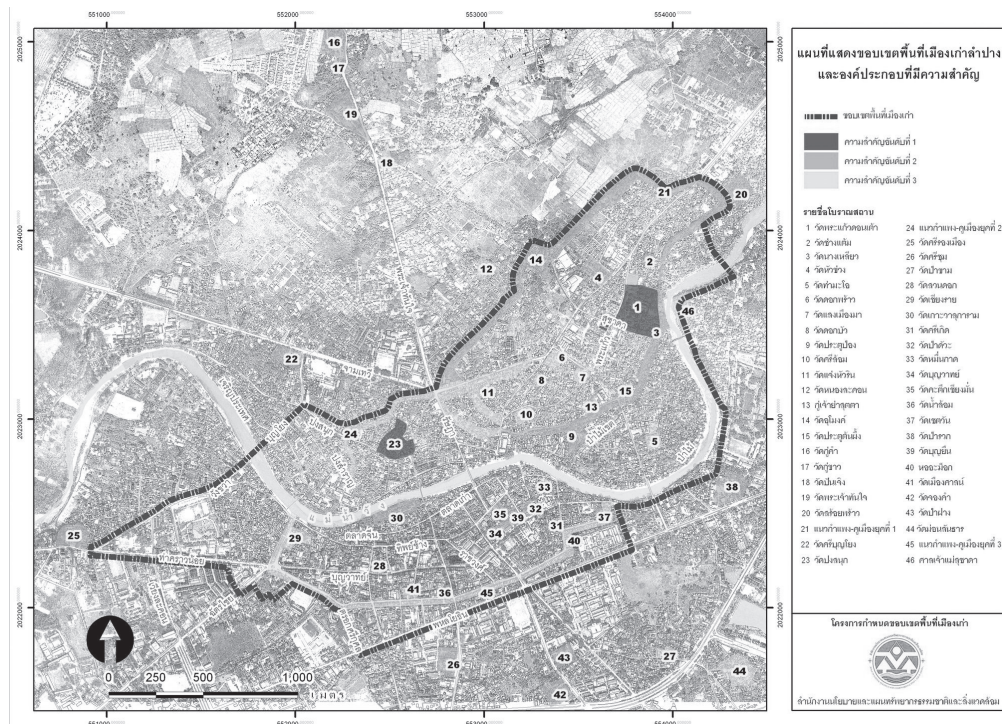
ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่
ที่มา: Ministry of Natural Resource and Environment (2009)

2) เขตเมืองเก่าน่าน

“น่าน” เป็นเมืองที่มีการจากศึกษาพบว่าการอยู่อาศัยมาอย่างยาวนานซึ่งสามารถค้นพบการตั้งถิ่นฐานในบริเวณลุ่มน้ำแห่งในเขตบริเวณอำเภอน่านน้อย และบริเวณลุ่มน้ำน่านในบริเวณพื้นที่เขตอำเภอเมืองในปัจจุบัน ที่ตั้งของอำเภอน่านในปัจจุบันนั้นได้ซ้อนทับอยู่บนตัวเมืองโบราณเดิมที่สำคัญ 3 แห่ง คือ เวียงพระธาตุแช่แห้ง เมืองน่าน และเวียงดงพระเนตร โดยเมืองโบราณที่สำคัญดังกล่าวยังคงปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีบางส่วน เช่น กำแพงเมือง คูน้ำ คันดินโบราณ หนองน้ำโบราณ และวัดโบราณ เป็นต้น

3) เขตเมืองเก่าลำปาง

“ลำปาง” มีที่ตั้งเมืองเก่าเดิมอยู่ในฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวัง เป็นเมืองที่มีประวัติที่ยาวนานกว่า 1,300 ปี แต่เดิมมีชื่อเรียกกันหลายชื่อ ซึ่งปรากฏหลักฐานตามตำนานต่างๆ รวมกว่า 11 ชื่อ ได้แก่ กุกกวนคร ลัมภักปะนนคร ศรีนครชัย นครเวียงคอกวี่ เวียงดิน เซลางคันคร นครลำปางคำเขลางค์ อาลัมภางค์ เมืองลคร และเมืองนครลำปาง ความเป็นเมืองเก่าของลำปางสามารถแสดงถึงการทับซ้อนของลักษณะการก่อรูปของเมืองในเชิงกายภาพโดยมีผังเมืองโบราณในยุคสมัยจามเทวีซึ่งมีผังเมืองรูปหอยสังข์ เข้ากับสมัยล้านนาที่มีลักษณะผังแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้าซ้อนเข้าด้วยกัน โดยหลักฐานที่แสดงถึงความเป็นเมืองโบราณที่ยังคงปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีชัดเจน ประตูเมือง กำแพงเมือง คันดินโบราณ และวัดโบราณ ที่สำคัญเป็นจำนวนมาก

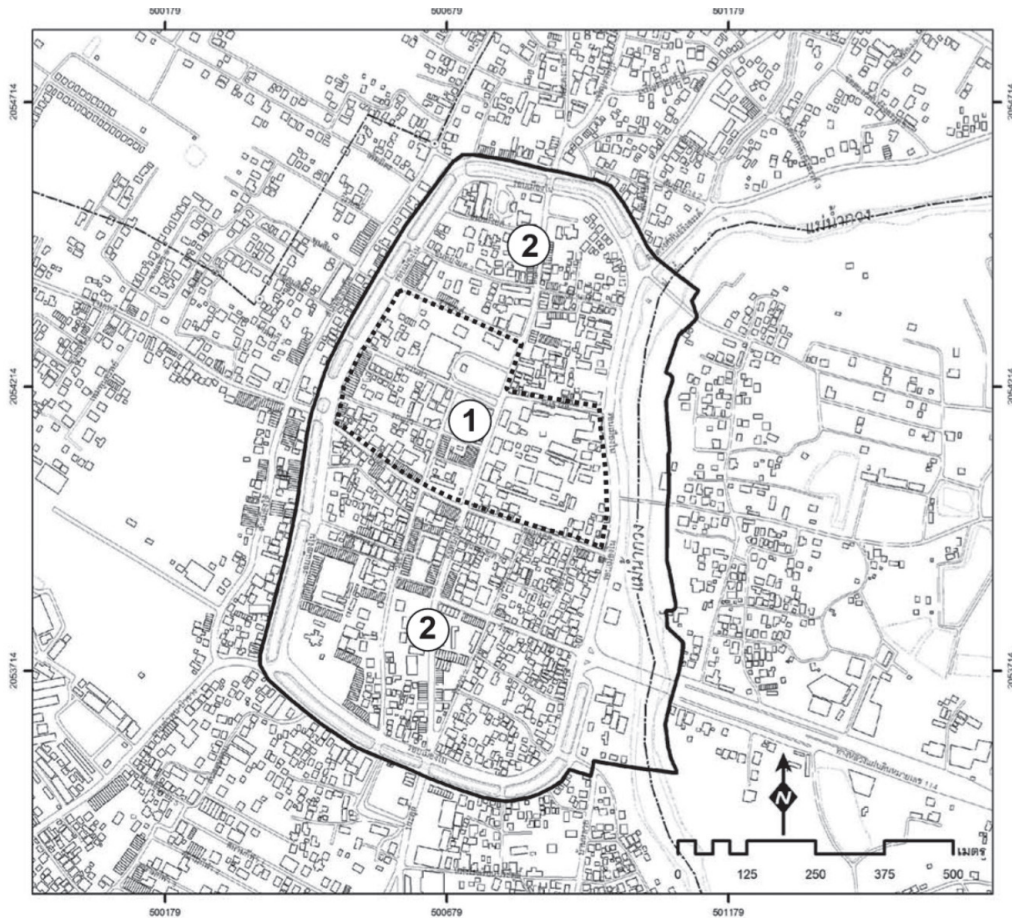
ภาพที่ 3 แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าลำปาง

ที่มา: Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning (2010b)

4) เขตเมืองเก่าลำพูน

“ลำพูน” เป็นเมืองเก่าที่มีความสำคัญนับแต่อดีตในฐานะศูนย์กลางของอาณาจักรในยุครัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นเมืองที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างอาณาจักรทวารวดีสู่ต้นกำเนิดของสุโขทัยและอาณาจักรล้านช้าง ล้านนา และสิบสองปันนา (Office of Natural Resource and Environmental Policy

and Planning, 2010) ลักษณะเมืองเก่าของลำพูนเป็นรูปหอยสังข์รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนใหม่ที่มีการซ้อนทับของชุมชนเดิม ลักษณะโดยทั่วไปขององค์ประกอบเมืองเก่าลำพูนโดยหลักฐานที่แสดงถึงความเป็นเมืองโบราณที่ยังคงปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีดังเช่น ประตูเมือง กำแพงเมือง คันดินโบราณที่ล้อมรอบเมืองพร้อมกับคูน้ำ และวัดโบราณที่สำคัญ เป็นต้น

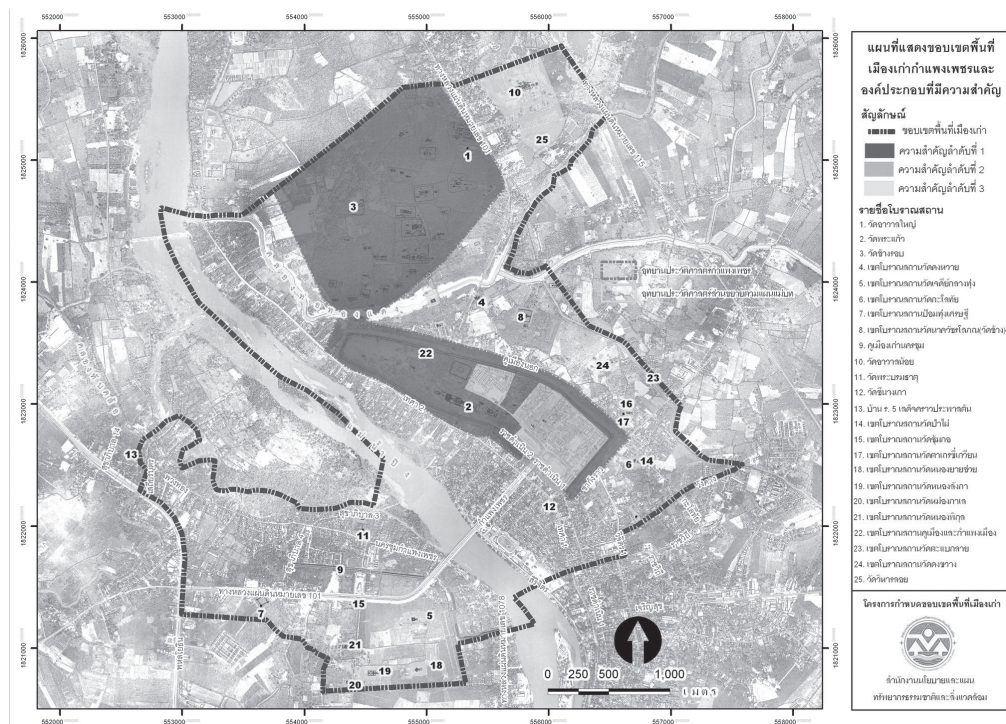
ภาพที่ 4 แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าลำพูน

ที่มา: Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning (2010c)

5) เขตเมืองเก่ากำแพงเพชร

“กำแพงเพชร” เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญยาวนานนับแต่สมัยทวารวดีในบริเวณนี้ที่เป็นที่ตั้งของเมืองโบราณอาทิว เช่น นครชุม ชากังราว ไตรตึงษ์ เทพนคร และเมืองคนที เป็นต้น โดยในเมืองเหล่านี้มีเมืองที่มีความสำคัญดังเช่น เมืองชากังราวที่ถือเป็นเมืองลูกหลวงและมีเมืองอื่นๆ ที่ได้กล่าวมาเป็นเมืองรายล้อม กำแพงเพชรยังมีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ในด้านการเป็นเมืองหน้าด่านเพื่อใช้ในการ

รับการศึกษาสงครามนับแต่อดีต จึงสามารถแสดงให้เห็นได้จากการมีโบราณสถานดังเช่น ป้อมปราการ กำแพงเมือง คูเมือง และวัดโบราณจำนวนมากซึ่งจากการสันนิษฐานทางประวัติศาสตร์ได้คาดว่าเมืองโบราณถึงสองแห่งตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันคือ เมืองนครชุมและเมืองซากังราว อยู่ทางด้านตะวันตกและตะวันออกของสองฝั่งแม่น้ำปิงโดยสันนิษฐานว่าซากังราวเป็นเมืองที่ถูกสร้างขึ้นก่อน โดยความสำคัญของพื้นที่ดังกล่าวจึงทำให้มีการขึ้นทะเบียนเพื่อเป็นมรดกโลกในเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา

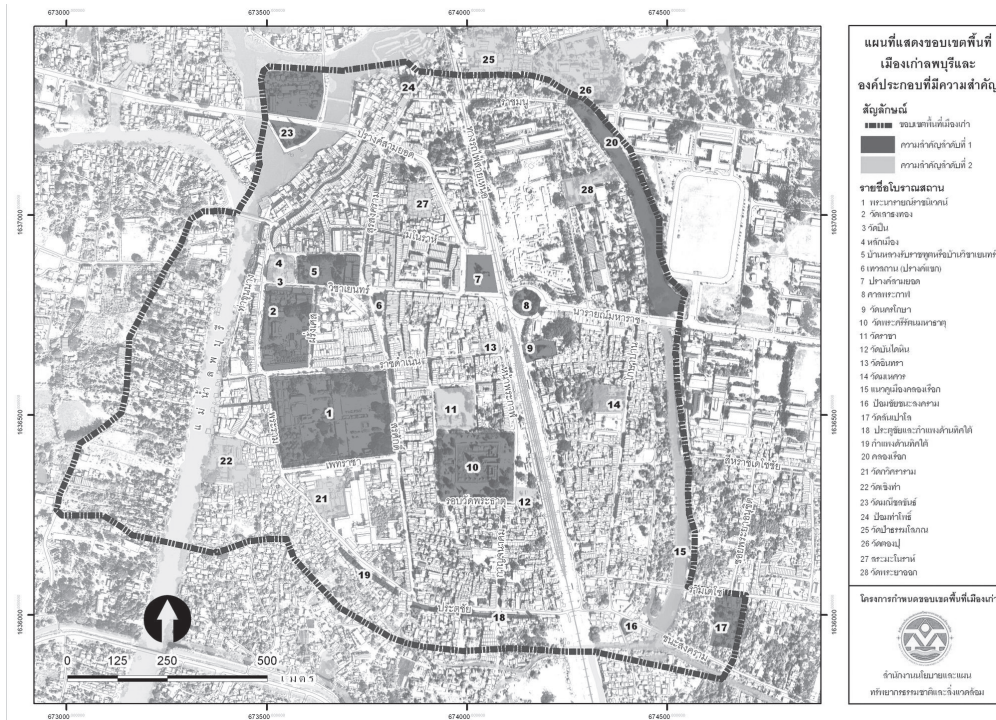
ภาพที่ 5 แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่ากำแพงเพชร

ที่มา: Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning (2010a)

6) เขตเมืองเก่าลพบุรี

“ลพบุรี” มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์รู้จักกันในชื่อว่า “ละโว้” หรือ “ละโว้ปุระ” มาตั้งแต่สมัยทวารวดี เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางฝั่งตะวันออกของกลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นชัยภูมิที่สามารถติดต่อกับเมืองอื่นๆ ได้ทั้งทางบกและทางน้ำจึงทำให้ลพบุรีกลายเป็นศูนย์กลางทางด้านต่างๆ เช่น ศูนย์กลางทางการค้าและการติดต่อกับต่างประเทศ ศูนย์กลางแห่งศิลปวิทยาการและศูนย์กลางทางพุทธศาสนา ดังนั้นจึงทำให้ลพบุรีกลายเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากกว่าเมืองอื่นๆ

ที่อยู่ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลพบุรีมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือยุคสมัยต่างๆ อย่างมากมาย ดังสังเกตได้จากศิลปวัตถุและสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ ดังเช่น กำแพงเมือง พระปรางค์ คูน้ำและสถานที่สำคัญดังเช่นพระราชวังเมืองลพบุรีที่ได้มีการสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น

ภาพที่ 6 แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าลพบุรีและองค์ประกอบที่สำคัญ
ที่มา: Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning (2010d)

7) เขตเมืองเก่าพิษณุโลก

“พิษณุโลก” เป็นเมืองเก่าที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยขอม ในอดีตที่ตั้งตัวเมืองเดิมอยู่ห่างจากที่ตั้งตัวเมืองปัจจุบันลงไปทางใต้ประมาณ 5 กม. เรียกว่า “เมืองสองแคว” เนื่องจากตัวเมืองมีที่ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำน่านและแม่น้ำแควน้อย แต่ปัจจุบันแม่น้ำแควน้อยได้เปลี่ยนทิศทางการไหลจึงทำให้ที่ตั้งเมืองสองแควเก่าในปัจจุบันคือ บริเวณวัดจุฬามณี ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ของพิษณุโลก ด้วยความสำคัญนับแต่อดีตของพิษณุโลก เนื่องจากยุทธศาสตร์ที่ตั้งเป็นกึ่งกลางระหว่างเมืองหลวงในภาคกลาง คือกรุงศรีอยุธยาและหัวเมืองในล้านนา ทำให้จึงเป็นที่ตั้งของพระราชวังดังเช่น พระราชวังจันทร์ และวัดเก่าแก่อีกดังเช่น วัดวิหารทอง วัดโพธิ์ทอง วัดใหญ่ สระสองห้อง เป็นต้น

8) เขตเมืองเก่าพิมาย

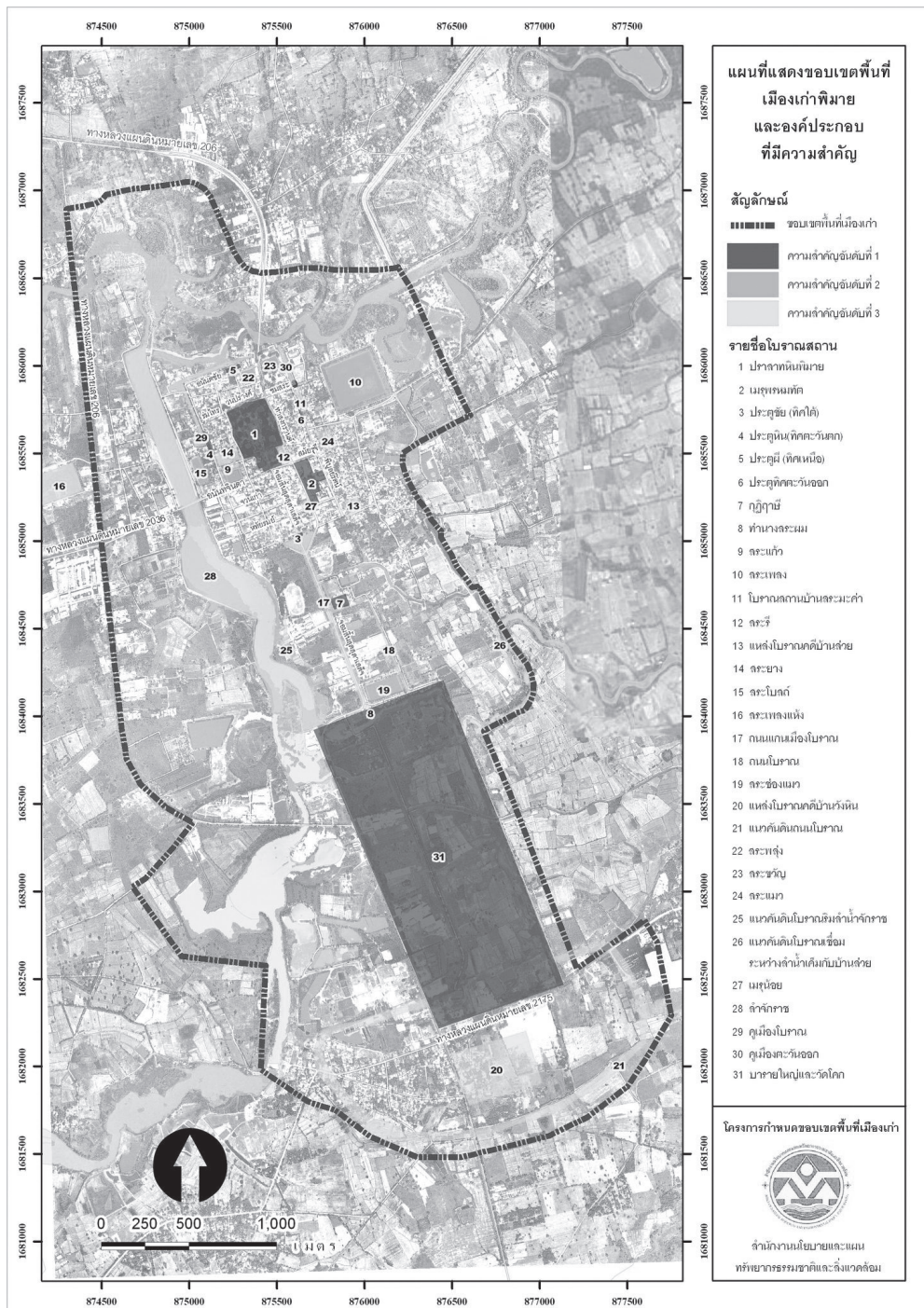
“พิมาย”เป็นเมืองเก่าที่อยู่ในจังหวัดนครราชสีมา คำว่า “พิมาย” มาจากคำว่า “วิมาเยปุระ”ซึ่งมีความสำคัญในฐานะของศูนย์กลางทางอารยธรรมเขมรโบราณในเขตลุ่มน้ำมูล ดังนั้นจึงมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นร่องรอยทางอารยธรรมที่หลงเหลืออยู่ คือ กลุ่มสถาปัตยกรรมโบราณในกลุ่มปราสาทหินจำนวนมาก ลักษณะตัวเมืองหรือเขตเวียงเก่า มีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีขนาดพื้นที่ประมาณ 115 ไร่ มีคูน้ำ กำแพงเมืองล้อมรอบ และมีซุ้มประตูสำหรับเป็นทางผ่านเข้าออกที่มีขนาดใหญ่ซึ่งก่อด้วยศิลาแลงในทั้งสี่ด้านของเมือง ในบริเวณกลางใจเมืองเป็นที่ตั้งของปราสาทหินพิมายที่สร้างด้วยหินทรายสีขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธลัทธิมหายาน นอกจากนี้ยังมีโบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมือง เช่น เมรุพรมหัทธฤทธาซึ่งเป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ วัดโคกทำนงสระผม และนอกจากนี้ยังมีสระน้ำโบราณ ดังเช่น สระขวัญ สระแก้ว สระพลึง สระเพลง สระช่องแมว บารายใหญ่ เป็นต้น ดังนั้นการกำหนดพื้นที่เมืองเก่าพิมายจึงได้มีการกำหนดพื้นที่ครอบคลุมชุมชนเมืองพิมายอยู่ด้านทิศเหนือจนถึงชุมชนโบราณบ้านวังหินและวัดโคกทางด้านทิศใต้

9) เขตเมืองเก่านครศรีธรรมราช

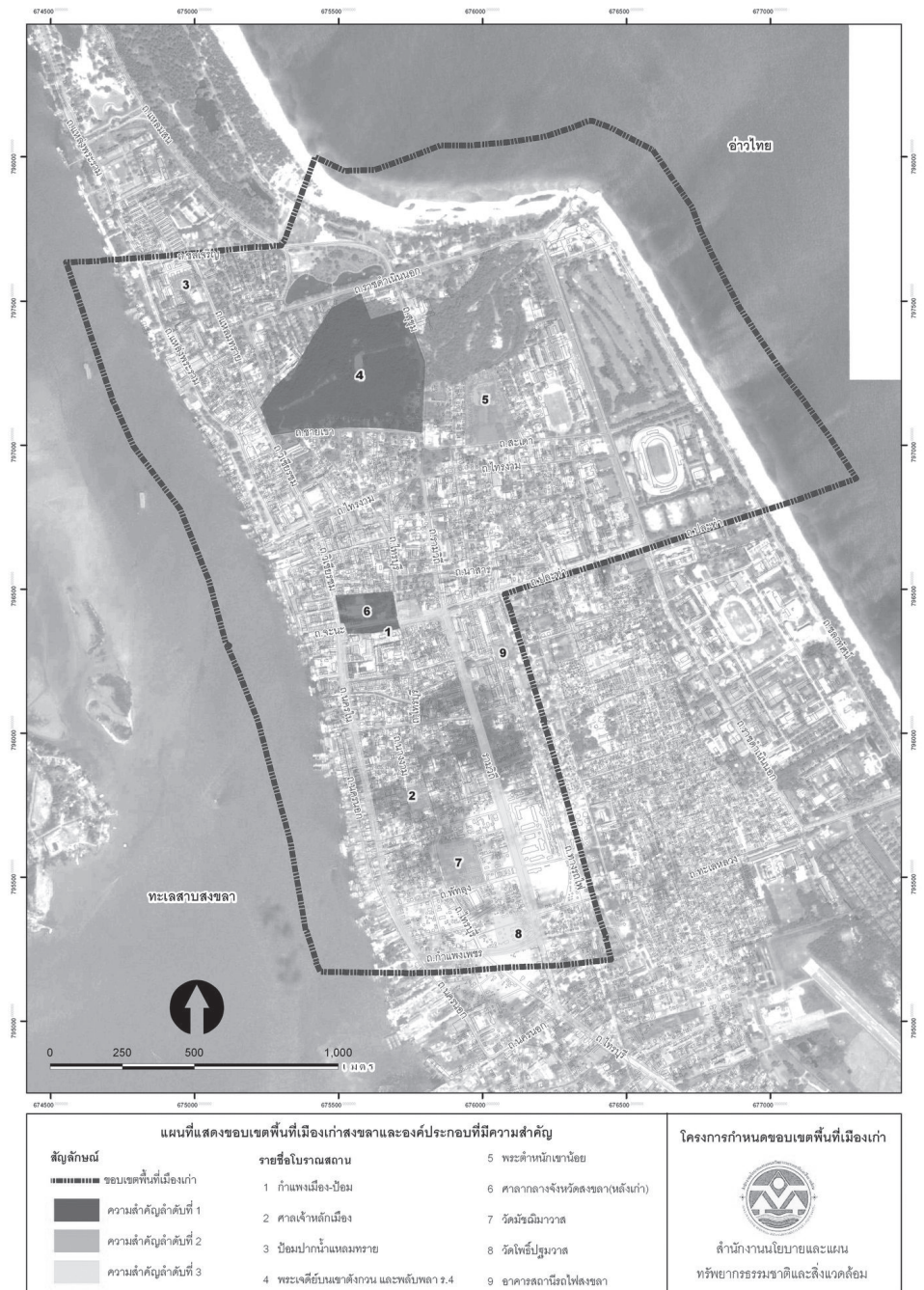
“นครศรีธรรมราช” มีชื่อที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจที่สืบทอดกันมาและสำเนียงภาษาของชนชาติต่างๆ เนื่องจากนครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางการค้าขายนับแต่อดีต จึงก่อให้เกิดชื่ออย่างหลากหลาย เช่น ตามพลิงคม ตามพรลิงค์ มัทธาลิงคม ตามพลิงเกศวร โอลิง โพลิง เขียะไ้ว คิวตุดอน ศรีธรรมราช ลิกอร์ สุวรรณปุระ ปากุลบุตร โลแค็ก สิริธรรมนคร ละคอนและเมืองนคร เป็นต้น การติดต่อกับหลากหลายประเทศทั้งในแถบทวีปเอเชีย เช่น อินเดีย จีน และชาติต่างในยุโรป เช่น โปรตุเกส ฯลฯ ก่อให้เกิดความเป็นมาที่ยิ่งใหญ่ของเมืองนครศรีธรรมราชเนื่องด้วยมีการรับเอาวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ จากอินเดีย และต่อมาเป็นต้นแบบของการสร้างเมืองและพื้นฐานทางวัฒนธรรมของนครศรีธรรมราชมาจนถึงปัจจุบัน ดังแสดงให้เห็นจากกลุ่มอาคารและสถาปัตยกรรม คลองหน้าเมือง กำแพงเมืองเก่า และมูมป้อม เป็นต้น

10) เขตเมืองเก่าสงขลา

“สงขลา”เป็นเมืองที่มีชุมชนโบราณและเก่าแก่ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ได้รับเอาวัฒนธรรมเข้ามาผสมผสานอย่างหลากหลายเนื่องด้วยชัยภูมิของเมือง ในฐานะเมืองท่าทางการค้าทางทะเลที่เหมาะสม สงขลาได้รับการรู้จักจากพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับ-เปอร์เซีย ตั้งแต่ช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 1993-2093 ในนามของเมืองซิงกูร์ หรือซิงกอร่า แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม ของนายกิโยลาส แชรแวงส เรียกชื่อเมืองสงขลาว่า “เมืองสิงขร” จึงมีการสันนิษฐานว่า คำว่า สงขลา เพี้ยนมาจากชื่อ “สิงหลา” (อ่าน สิง-หะ-ลา) หรือสิงขร สงขลาเป็นเมืองที่มีความสมบูรณ์ในหลายด้านอันเกิดจากลักษณะของการเป็นเมืองท่าการค้าทางทะเลนับแต่อดีต จึงก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยมาอย่างยาวนานซึ่งความเป็นเมืองเก่านอกจากชัยภูมิที่ตั้งสำคัญแล้วยังมีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และสมบูรณ์ทั้งจำนวนและการรักษาไว้ซึ่งสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่

ภาพที่ 8 แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าพิมาย
ที่มา: Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning (2010f)

ภาพที่ 10 แสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา
ที่มา: Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning (2010h)

3.5.2 การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา

1) ด้านการศึกษาระบบการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

การศึกษาระบบการกำหนดขอบเขตเมืองเก่า ใช้การศึกษาจากขอบเขตเมืองเก่าในพื้นที่หลักหรือพื้นที่สงวน และ พื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่ต่อเนื่อง ตามแนวทางการจัดทำรายงานผังแม่บทและแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่เมืองเก่า และรายละเอียดการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าตามรายงานการศึกษาโครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) ด้านการศึกษาวិธีการกำหนดเส้นแสดงขอบเขตของพื้นที่เมืองเก่า

การศึกษาวิธีการกำหนดเส้นแสดงขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าใช้วิธีการทางแผนที่ ด้วยการวิเคราะห์เส้นแสดงขอบเขตของพื้นที่เมืองเก่า ร่วมกับการอ่านสัญลักษณ์ทางแผนที่ เพื่อประกอบการแบ่งลักษณะทางกายภาพของเส้นแสดงขอบเขต (Royal Thai Survey Department, 2016)

3.6 ขั้นตอนการเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ขั้นตอนการวิเคราะห์พื้นที่หลักหรือพื้นที่สงวน

ดำเนินการจัดเตรียมเกณฑ์การแจกแจงลักษณะของการกำหนดพื้นที่เมืองเก่าในเขตพื้นที่สงวน โดยอาศัยคำนิยามจาก คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2548 ซึ่งแบ่งประเภทเมืองเก่าเป็น 4 ประเภท ดังนี้ (Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning, 2011c)

(1) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อนและมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของ สถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์ แต่ไม่พบหลักฐานทางกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองในอดีต

(2) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อนและมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์ที่ปรากฏหลักฐานทางกายภาพอันบ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมือง หรือโบราณวัตถุสถานในอดีตและปัจจุบัน ไม่มีผู้คนพักอาศัย หรือพักอาศัยอยู่น้อยมีลักษณะเป็นเมืองร้างและได้รับการอนุรักษ์ในลักษณะอนุสรณ์สถานหรืออุทยานประวัติศาสตร์โดยกลายประโยชน์ใช้สอยเป็นแหล่งศึกษาหรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

(3) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน และมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะของ

รูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งหรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์ที่ปรากฏหลักฐานทางกายภาพอันบ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมือง หรือโบราณวัตถุสถานในอดีตและมีการใช้สอยในลักษณะของเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ในลักษณะ ชุมชนเมืองขนาดเล็ก หรือเมืองที่มีได้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการของจังหวัด

(4) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อนและมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีรูปแบบผสมผสานของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นหรือมีลักษณะของรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาของยุคต่างๆ หรือเคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่ง หรือโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือสถาปัตยกรรมซึ่งมีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์ที่ปรากฏหลักฐานทางกายภาพที่บ่งบอกถึงลักษณะอันเด่นชัดของโครงสร้างเมืองหรือโบราณวัตถุสถานในอดีต และมีการใช้สอยในลักษณะของเมืองที่ยังมีชีวิตอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบันในลักษณะชุมชนเมืองขนาดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการของจังหวัดที่มีจำนวนประชากรพักอาศัยเป็นจำนวนมาก

2) ขั้นตอนการวิเคราะห์พื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่ต่อเนื่อง

ในพื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่ต่อเนื่อง จากการศึกษาแผนที่และการอ่านสัญลักษณ์ทางแผนที่ (Royal Thai Survey Department, 2016) การกำหนดเขตพื้นที่เมืองเก่าลักษณะเส้น ใช้การแจกแจงรูปแบบของเส้นกำหนดขอบเขตโดยแบ่งตามลักษณะทางกายภาพ และวิธีการอ่านสัญลักษณ์แผนที่ ซึ่งได้แบ่งแยกสัญลักษณ์ทางแผนที่ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของเส้นกำหนดขอบเขต เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ทะเลสาบ แม่น้ำ หนองบึง ถนนสายหลัก เป็นต้น

4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ด้านการกำหนดขอบเขตพื้นที่หลักหรือพื้นที่สงวน

จากการวิเคราะห์ผลข้อมูลตามตารางที่ 1 พบว่ามีเส้นกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ในเขตพื้นที่เมืองเก่าทั้ง 10 เมืองมีลักษณะการกำหนดขอบเขตพื้นที่ “พื้นที่หลักหรือพื้นที่สงวน” ซึ่งสอดคล้องกับนิยามการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าใน 2 แนวทาง คือ

1. มีเส้นกำหนดขอบเขตซึ่งครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของกลุ่มอาคารที่มีคุณค่า โดยแนวขอบเขตของพื้นที่มีการกำหนดเส้นขอบเขตตามแนวเขตของที่ดินที่อาคารสำคัญตั้งอยู่เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ประเภทที่ 3 (ข้อ 3) ในลักษณะชุมชนเมืองขนาดเล็ก เช่น เมืองเก่าบ้าน เมืองเก่าลำพูน เมืองเก่าลพบุรี

ตารางที่ 1 ตารางวิเคราะห์รูปแบบการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

ที่	พื้นที่เมืองเก่า	พื้นที่อนุรักษ์ / พื้นที่ต่อเนื่อง				พื้นที่หลัก / พื้นที่สแกน				
		ลักษณะเส้นกำหนดขอบเขตเมืองเก่า (แบบ)				เกณฑ์กำหนดเขตประเภทเมืองเก่า (ประเภท)				
		1	2	3	4	1	2	3	4	5
1	เมืองเก่าเชียงใหม่									
2	เมืองเก่าน่าน									
3	เมืองเก่าลำปาง									
4	เมืองเก่าลำพูน									
5	เมืองเก่ากำแพงเพชร									
6	เมืองเก่าพิษณุโลก									
7	เมืองเก่าลพบุรี									
8	เมืองเก่าพิจิตร									
9	เมืองเก่านครศรีธรรมราช									
10	เมืองเก่าสงขลา									

2. มีเส้นการกำหนดขอบเขตโดยใช้หลักฐานทางกายภาพเชิงประวัติศาสตร์เป็นสิ่งกำหนดขอบเขต เช่น คูน้ำ คันดิน หรือ กำแพงเมือง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ประเภทที่ 4 (ข้อ4) ในลักษณะชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ เช่น เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่ากำแพงเพชร เมืองเก่าพิษณุโลก เมืองเก่าพิจิตร เมืองเก่านครศรีธรรมราช เมืองเก่าสงขลา

4.2 ด้านการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ต่อเนื่องหรือพื้นที่อนุรักษ์

จากการวิเคราะห์ผลข้อมูลตามตารางที่ 3 พบว่าสามารถจำแนกลักษณะของเส้นกำหนดขอบเขตที่เกิดขึ้นและสอดคล้องกับกายภาพซึ่งเป็นวิธีการทางแผนที่สามารถจำแนกได้เป็น 5 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เส้นแสดงขอบเขตถูกกำหนดด้วยการใช้หลักฐานกายภาพทางประวัติศาสตร์ เช่น กำแพงเมือง คูเมือง คูน้ำ หรือ กำแพงดินและคันดิน

แบบที่ 2 เส้นแสดงขอบเขตถูกกำหนดด้วยลักษณะทางกายภาพ แนวถนน ตรอก ซอย ทางสัญจร พาหนะ และเส้นรอบของที่ดินซึ่งเป็นสิทธิ์ครอบครองตามกฎหมายของเจ้าของอาคารที่มีคุณค่า

แบบที่ 3 เส้นแสดงขอบเขตถูกกำหนดด้วยสภาพลักษณะกายภาพทางธรรมชาติ เช่น ลำธาร แม่น้ำ

แบบที่ 4 เส้นแสดงขอบเขตถูกกำหนดด้วยระยะห่างจากพื้นที่ขึ้นทะเบียน เช่น ระยะห่างจากอาคาร อนุรักษ์ เขตพื้นที่อนุรักษ์ ระยะร่นจากแนวเขตโบราณสถาน

แบบที่ 5 อื่นๆ (เส้นแสดงขอบเขตเกิดจากข้อตกลงในที่ประชุมภาคประชาสังคม)

5. สรุปผลและข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

ผลการศึกษา

1. การกำหนดเขตพื้นที่เมืองเก่า พบว่า ในการกำหนดพื้นที่หลักมี “รูปแบบ” (Format) จำนวน 2 รูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 โดยที่สาระสำคัญคือความแตกต่างในด้านของขนาดเมือง ในขณะที่ในพื้นที่ต่อเนื่องพบว่ามี รูปแบบจำนวน 5 แบบซึ่งแต่ละแบบมีความแตกต่างกันในด้านวิธีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่

2. ในพื้นที่หลัก มีลักษณะของระเบียบและวิธีการซึ่งใช้ในการกำหนดพื้นที่อย่างชัดเจน ในขณะที่พื้นที่ต่อเนื่องลักษณะเส้นขอบเขตที่เกิดขึ้นทั้ง 5 แบบ ไม่ได้มีระเบียบแบบแผนที่นำมาใช้เป็นวิธีการกำหนดตั้งแต่แรก แต่เกิดจากการกำหนดพื้นที่ตามสภาพทางกายภาพของเมืองในพื้นที่จริง ร่วมกับการยอมรับของภาคประชาสังคมเป็นหลัก

3. การกำหนดพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง ควรมีการกำหนดรูปแบบให้ชัดเจน ทั้งเกณฑ์และวิธีการกำหนดพื้นที่ อีกทั้งควรมีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับมาตรการส่งเสริมและมาตรการอนุรักษ์ ซึ่งจะนำไปใช้หลังจากมีการกำหนดพื้นที่ นอกจากนี้การพิจารณากำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ของเมืองนอกเหนือจากการกำหนดพื้นที่ในแนวราบแล้ว ควรมีการพิจารณาทฤษฎีทางภูมิทัศน์เมืองเพื่อกำหนดขอบเขตการอนุรักษ์ของเมืองในรูปแบบทางตั้งด้วย

การศึกษาขั้นต้นในครั้งนี้ใช้การศึกษาด้วยข้อมูลการทางกายภาพและข้อมูลทางแผนที่เพื่อแสดงให้เห็นวิธีการกำหนดเขตทางกายภาพของประเทศไทย จึงยังไม่อาจแสดงถึงระบบที่ใช้ในต่างประเทศเพื่อแสดงถึงแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทย ดังนั้นเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวทางของการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมควรต้องมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับรูปแบบการกำหนดขอบเขตของพื้นที่อนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรมในพื้นที่อื่นๆ และในต่างประเทศเพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวทางที่เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Ministry of Natural Resource and Environment. (2009). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Chiangmai**. (In Thai) [Project of boundary specification in preserve district : Chiangmai ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Kamphaengphet Government. (2016). **Prawadtisart Kamphaengphet**. (In Thai) [Kamphaengphet History]. Retrieved June 23, 2016, from <http://www.kamphaengphet.go.th/kp/>
- Office of Lampang Government. (2016). **Prawadtisart Lampang**. (In Thai) [Lampang History]. Retrieved June 23, 2016, from <http://www.lampang.go.th/lamp.html>
- Office of Lopburi Government. (2016). **Prawadtisart Lopburi**. (In Thai) [Lopburi History]. Retrieved June 23, 2016, from <http://province.m-culture.go.th/lopburi/new/lop1.htm>
- Office of Nakhonsithammarat Government. (2016). **Prawadtisart Nakhonsithammarat**. (In Thai) [Nakhonsithammarat History]. Retrieved June 23, 2016, from http://www.nakhonsithammarat.go.th/web_52/history.pdf
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2005). **Phan mae bot and phung mae bot kan anurak lae pattana boriwen muang kao Nan**. (In Thai) [Master plan and urban plan in preservation and development areas in Nan Ancient City]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010a). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Khampangphet**. (In Thai) [Project of boundary specification in preserve district : Khampangphet ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010b). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Lampang**. (In Thai) [Project of boundary specification in preserve district : Lampang ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010c). **Phan mae bot and phung mae bot kan anurak lae pattana boriwen muang kao Lamphun**. (In Thai) [Master plan and urban plan in preservation and development areas in Lamphun Ancient City]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010d). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Lopburi**. (In Thai) [Project of boundary specification

- in preserve district : Lopburi ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010e). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Nakhornsithammarat.** (In Thai) [Project of boundary specification in preserve district : Nakhornsithammarat ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010f). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Phimai.** (In Thai) [Project of boundary specification in preserve district : Phimai ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010g). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Phitsanulok.** (In Thai) [Project of boundary specification in preserve district : Phitsanulok ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2010h). **Krohngkan kamnod kobket puenti muang kao: Muang kao Songkla.** (In Thai) [Project of boundary specification in preserve district : Songkla ancient city]. Bangkok: Author.
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2011a). Nangseu chut kwam rue dan kan anurak pattana lae borihan judkan muang kao lemty 1 kwamrue kwamkaojai nai prathed Thai. (In Thai) [Ancient city Knowledge of conservation development and management Volume 1 Understanding to Oldest city in Thailand]. Retrieved June 23, 2016, from <http://lib.mnre.go.th/lib/TNE/book1final.pdf>
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2011b). Nangseu chut kwam rue dan kan anurak pattana lae borihan judkan muang kao lemty 2 kwamrue kwamkaojai nai prathed Thai. (In Thai) [Ancient city Knowledge of conservation development and management Volume 2 Understanding to Oldest city in Thailand]. Retrieved June 23, 2016, from <http://lib.mnre.go.th/lib/TNE/book2final.pdf>
- Office of Natural Resource and Environmental Policy and Planning. (2011c). Nangseu chut kwam rue dan kan anurak pattana lae borihan judkan muang kao lemty 1 kwamrue kwamkaojai nai prathed Thai. (In Thai) [Ancient city Knowledge of conservation development and management Volume 1 Understanding to Oldest city in Thailand]. Retrieved June 23, 2016, from <http://lib.mnre.go.th/lib/TNE/book3final.pdf>
- Pimonsatian, Y. et al. (2010). **Krohngkan sueksa martratharn ti yoo are sai lae choomchon phure kong wai sung akekaluk lae kunkar khong muang.** (In Thai) [The study of housing and community standard for preserved in identity and value of city] (Research report). Pathumthani: Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University.

Royal Thai Survey Department. (2016). **Kwamrue beuangton nai kan aan panti.** (In Thai) [How to read map] Retrieved June 23, 2016, from [http://kmcenter.rid.go.th/kmc14/gis_km14/gis_km14\(32\).pdf](http://kmcenter.rid.go.th/kmc14/gis_km14/gis_km14(32).pdf)